

MACIEJ RAK
UNIwersytet Jagielloński
KRAKÓW

REGIONALIZMY FRAZEologiczne – NOWE Ujęcie Zagadnienia

Zainspirowany artykułem *Poznańska frazeologia regionalna* Stanisława Bąby i Anny Piotrowicz (1993) chciałbym jeszcze raz przyjrzeć się zagadnieniu regionalizmów frazeologicznych.

Stan badań

Ze wspomnianego artykułu dowiadujemy się, że nie ma teoretycznych i materiałowych opracowań tytułowego zagadnienia, a jego bibliografia ogranicza się do czterech pozycji (Stieber 1952: 393–394; Walczak 1984; Bąba 1985; Liberek 1986/1987). Oczywiście ten stan rzeczy uległ – choć nieznacznie – zmianie, zwłaszcza dzięki pracom powstałym w ośrodku poznańskim na materiale *Słownika gwary miejskiej Poznania* pod redakcją Moniki Gruchmanowej i Bogusława Walczaka (1999). Artykuł S. Bąby i A. Piotrowicz (1993) zawiera teoretyczne rozważania o regionalizmach frazeologicznych, z kolei pracami materiałowymi są artykuły A. Piotrowicz (1990) oraz A. Piotrowicz i Małgorzaty Witaszek-Samborskiej (2003a, 2003b). Trzeba też dodać, że również w pracach o regionalizmach leksykalnych¹ pojawiają się uwagi o frazeologii.

Nadal jednak aktualne jest pytanie, czego nie wiemy o regionalizmach frazeologicznych i jakie są w tej dziedzinie zaniebdania.

1. Nie znamy zasobu regionalizmów frazeologicznych, nie wiemy dokładnie, jak liczny jest to zbiór. Poza polszczyznę poznańską (Gruchmanowa, Walczak 1999; Gruchmanowa, Witaszek-Samborska, Żak-Święcicka 1987), warszawską (Wieczorkiewicz 1966), południowo kresową [(Lwów – Kurzowa (dalej: K); Czerniowce – Feleszko (dalej: F))] i północno kresową (Wilno – Kurzowa 2006b) właściwie nie dysponujemy systematycznym rejestrem regionalizmów leksykalnych. To stoi na przeszkodzie prowadzenia studiów porównawczych i historycznych nad rozwojem

¹ Przegląd tej literatury znajdziemy w pracach Anny Piotrowicz (1991: 14–21), Kazimierza Sikory (2005) i Sylwii Przęczek (2008).

regionalizmów frazeologicznych i szerzej frazeologii ogólnopolskiej. Poza zainteresowaniem pozostaje również kwestia mikroregionalizmów frazeologicznych (w odniesieniu do leksyki kategorię tę omówił Kazimierz Sikora [2005]).

2. Zgromadzone w wymienionych słownikach regionalizmy leksykalne i frazeologiczne nie są opisywane w sposób systematyczny. Frazeologowie powinni zająć się aspektami porównawczymi (na płaszczyźnie geograficznej i chronologicznej), motywacyjnym i semantycznym (opis pól semantycznych) zgromadzonych jednostek.

3. Nie została omówiona relacja *regionalizm frazeologiczny – frazeologia gwarowa*, jak również nie ma prac naukowych, które opisywałyby zależności, w jakie wchodzi regionalizmy frazeologiczne, frazeologia potoczna² oraz środowiskowa. O rozbieżnościach pod tym względem przekonuje SFJP, w którym na przykład jednostki *wyjść na dwór* czy *Nie wiadomo, kto z brzegu* zostały opatrzone kwalifikatorem *pot.*

2. Uwagi terminologiczne

W trzech wymienionych wyżej artykułach (Bąba, Piotrowicz 1993; Piotrowicz, Witaszek-Samborska 2003a, 2003b) konsekwentnie stosowane jest określenie *frazeologia regionalna*. W niniejszym tekście używam innego, precyzyjniejszego terminu – *regionalizm frazeologiczny*. Wskazuje on przede wszystkim na przynależność określanych nim jednostek do regionalizmów. Mówi się o regionalizmach fonetycznych, słowotwórczych, leksykalnych i składniowych. Kompletność tej terminologii wymaga więc używania terminu *regionalizm frazeologiczny*. O braku precyzji w terminie *frazeologia regionalna* przekonuje również jego niejednoznaczność, bowiem okazuje się, że w niektórych pracach *frazeologizmy regionalne* (a co za tym idzie *frazeologia regionalna*) są częścią (podklasa) *frazeologii gwarowej* (por. Krawczyk 1985).

3. Zakres terminu

Stanisław Bąba i Anna Piotrowicz podają, że:

[...] frazeologizmy regionalne to takie wyrażenia, zwroty i frazy (w tym również przysłowia) spoza współczesnego języka ogólnopolskiego, które powszechnie znane są w danym regionie, także inteligencji, przy czym zasięg ich występowania nie zawsze musi być ograniczony do jednego regionu (Bąba, Piotrowicz 1993: 112).

Ta ogólna definicja wskazuje na różne granice określanego nią zagadnienia: formalną, geograficzną i społeczną. Przyjrzyjmy się, jak w kilku nowszych słownikach języka polskiego został określony zakres regionalizmów frazeologicznych, innymi

² O frazeologii potocznej Wysokiego Mazowieckiego czytaj w artykule D. K. Rembiszewskiej (2002).

słowy – które z frazeologizmów są zaliczane do regionalizmów i tym samym opatrywane kwalifikatorem *reg.*[ionalne] albo *gw.*[ara] *miejjska*:

ISJP³: *(wyjść) na pole* ‘wyjść na zewnątrz’;

SWJP: *nie wiadomo, kto z brzegu (z kraju) opielony* ‘nie wiadomo, kto pierwszy umrze’; *(wyjść, wybiec, pójść) na pole*;

PSWP: *Boże rany* ‘wykrzyknik’; *być wedle czegoś (drogi, kolei)* ‘wzdłuż drogi, kolei’; *chodzić (biegać) do figury* ‘często modlić się’; *chodzić (rączkować) na balyku* ‘chodzić na czworaka’; *czepać wodę rzeszotem* ‘robić coś na daremnie, bezskutecznie, bezcelowo’; *gdzieś było full wiary* ‘gdzieś było dużo osób’; *goście przyjechali; {komuś} idzie na dwudziesty rok* ‘o kimś, kto zbliża się do dwudziestego roku życia’; *{komuś} idzie na szósty krzyżyk* ‘o kimś, kto zbliża się do sześćdziesiątego roku życia’; *mieć gości* ‘przyjmować gości’; *mieć majora; mieć pietra* ‘bać się’; *nacisnąć (przycisnąć) dzwonek* ‘zadzwonić’; *nie szło mu w ład; {komuś} {coś} nie w ład* ‘komuś coś się nie udaje’; *ojciec wierzbowy; patrzeć na księżą oborę* ‘umrzeć’; *sznoka z glancem; ślepe ryby; święty lej*;

SJPSz: *iść, wyjść na pole; leżeć jak neptek* ‘być pokornym, zwyciężonym, przegrać’; *uderzać w gaz* ‘popić sobie, napić się wódki’; *czepać wodę rzeszotem; stale i wciąż* ‘ciągle’; *trzy na drugą, na piątą* ‘za kwadrans drugą, piątą’;

USJP⁴: *siac hreczkę* ‘gospodarzyć na roli’.

Z powyższego zestawienia wynika, że zasób regionalizmów frazeologicznych nie jest jednolity: różni się nie tylko pod względem liczby jednostek (najwięcej tego typu przykładów notuje PSWP, w którym na 133 tysiące leksemów 837 oznaczono jako regionalne, z czego 20 to frazeologizmy [por. Piotrowska 2006: 273]), ale również kompletności korpusu. Jedynie *wyjść na pole* – *wyjść na dwór* powszechnie jest uznawane za regionalizm. Pozostałe przykłady nie są jednakowo kwalifikowane, np.: *czepać wodę rzeszotem* w dwóch słownikach jest regionalizmem (w USJP frazeologizm ten został opatrzony kwalifikatorem *przestarz.*), a pozostałe przykłady tylko w jednym. Nie znaczy to jednak, że jednostki te nie są w nich notowane, np. *nie wiadomo, kto z brzegu (z kraju) opielony* pojawia się też w MSJP, ale bez żadnego kwalifikatora. W MSJP regionalizmami nie są również następujące jednostki: *chodzić (rączkować) na balyku; czepać wodę rzeszotem*. W SWJP regionalizmem nie jest *mieć pietra*, a w USJP: *nacisnąć (przycisnąć) dzwonek* (bez kwalifikatora, notowane jako konstrukcja składniowa); *leżeć jak neptek* (bez kwalifikatora); *patrzeć na księżą oborę* (z kwalifikatorem *przestarz.*). Różnice w terytorialnym kwalifikowaniu frazeologizmów wynikają głównie z tego, że słowniki ogólnopolskie po części reprezentują słownictwo regionów, z których pochodzą ich autorzy.

Czasem jako regionalizm frazeologiczny w słownikach jest oznaczana konstrukcja składniowa wielowyrazowa, por. PSWP: *chodzić w las za grzybami* – ogpol. *cho-*

³ Zrezygnowałem z podawania numerów stron, na których znajdują się cytowane frazeologizmy, gdyż wymienione słowniki mają układ alfabetyczny i dlatego bez większego problemu można odnaleźć poszczególne jednostki.

⁴ W USJP znacznie liczniej jest reprezentowana frazeologia potoczna, np.: *bić jak w kaczy kuper; iść do ziemi, piachu; Mocny Boże; mocny jak byk; {ktoś} poszedł jak zmyty; strugać marchewkę* itd.

*dziec do lasu na grzyby; być przy wojsku*⁵ – ogpol. *być w wojsku; pracować na kopalni*⁶ – ogpol. *pracować w kopalni*. Dzieje się tak z powodu różnic w określaniu zakresu frazeologii. Trzeba też dodać, że frazeologia jest systemem otwartym, wykazującym przy tym szczególną wariantywność i innowacyjność, a do tego niezinventaryzowanym w stopniu zadowalającym (szczególnie jest to widoczne w wypadku frazeologii gwarowej). Te właściwości frazeologii utrudniają określenie korpusu regionalizmów frazeologicznych.

4. Kryteria wyodrębniania regionalizmów frazeologicznych

Regionalizmy frazeologiczne są podtypem regionalizmów leksykalnych, dlatego do obu klas można odnieść te same kryteria wyodrębniania. Wskazała je A. Piotrowicz (1991: 22–25), wyróżniając kryterium dyferencyjne, diachroniczne, dialektalne, kontaktowe, frekwencyjne. Odnieśmy je do materiału frazeologicznego.

Kryterium dyferencyjne. Na podstawie tego kryterium za regionalizmy frazeologiczne uznaje się te jednostki, które są powszechnie znane w danym regionie, choć nie notują ich słowniki współczesnego języka polskiego lub też opatrują te przykłady odpowiednim kwalifikatorem regionalnym. Zasób regionalizmów frazeologicznych można więc określić przez porównanie kompetencji frazeologicznej osób wykształconych z zasobem frazeologii współczesnej polszczyzny ogólnej. Na przykład jednostka *potrzebny {gdzieś} jak diabeł w Częstochowie* ‘o kimś, kto jest gdzieś niepotrzebny’ jest znana na Kielecczyźnie, podczas gdy nie notują jej słowniki języka polskiego. Dotyczy to też innych przykładów: *{ktoś} goni jak kot z mecherą* ‘o kimś, kto biega bez celu’; *{ktoś} patrzy {na coś} jak żółw na jajo* ‘o kimś, kto usilnie się w coś wpatruje’; *{ktoś} trafi (dostanie się, zostanie odwieziony) do Morawicy* ‘o kimś, kto traci zmysły’; *rozpuszczony jak dziadowski basior* ‘o kimś, kto jest niesforny, nie przestrzega dyscypliny’; *czarny jak czeluście* ‘bardzo czarny’; *wielki jak wasąg* ‘bardzo duży’; *{ktoś} patrzy na księżą oborę* ‘o kimś, kto umarł’ itp.

Kryterium diachroniczne. Na podstawie tego kryterium za regionalizm frazeologiczny uznaje się te jednostki, które we współczesnej polszczyźnie wyszły z użycia albo są przestarzałe, a w niektórych częściach Polski są w powszechnym użyciu. Jedynym opracowaniem, które pozwala na diachroniczną analizę frazeologii jest *Nowa księga przysłów i wyrażeń przysłowiowych polskich* pod redakcją Juliana Krzyżanowskiego (dalej NKPP). Wymienione wyżej porównanie *{ktoś} patrzy {w coś} jak żółw na jajo* jest znane na Kielecczyźnie, jak również notuje je NKPP. Pod tym przykładem znajdujemy wykaz poświadczających go opracowań: Samuel Adalberg, *Księga przysłów, przypowieści i wyrażeń przysłowiowych polskich*; Jan Karłowicz, Adam Antoni Kryński, Władysław Niedźwiedzki (red.), *Słownik języka polskiego; Przysłowia i zdania moralne, dowcipne lub krytyczne alfabetycznie ułożone*; Kazimierz Władysław Wójcicki, *Przysłowia narodowe z wyjaśnieniem źródła początku oraz sposobu ich użycia, okazujące charakter, zwyczaje i obyca-*

⁵ Jednostka ta jest również znana w gwarach (por. Kaś 2003; SFGD).

⁶ W NSPP konstrukcję tę zaliczono do słownictwa górników.

je, przesady, starożytności i wspomnienia ojczyste; Konstanty Wurzbach, *Polnische Sprichwörter*. Z tego zestawienia wynika, że przynajmniej w ujęciu historycznym jednostka ta była powszechniej znana.

Kryterium dialektalne. Na podstawie tego kryterium za regionalizm frazeologiczny uznaje się jednostkę, która funkcjonuje w gwarach danego regionu i nie jest notowana w języku ogólnopolskim. Prawdopodobnie dialektalnego pochodzenia jest większość regionalizmów frazeologicznych. Można w tym widzieć dowód unifikacji gwar, polszczyzny potocznej i polszczyzny ogólnej, por.: *duży jak wasog* (gw. kiel.) – *duży jak wasąg* (reg.); *cárny jak celuście* (gw. kiel.) – *czarny jak czeluście* (reg.).

Kryterium kontaktowe. Na podstawie tego kryterium za regionalizm frazeologiczny uznaje się jednostkę, która pojawia się w polszczyźnie regionalnej w wyniku oddziaływania języka obcego i jednocześnie nie jest znana w polszczyźnie ogólnej. Oczywiście dotyczy to przede wszystkim terenów pogranicznych. Dla przykładu można tu podać regionalizmy frazeologiczne z komponentami:

- a) niemieckimi, por.: *dać hand* ‘dać rękę, tj. słowo honoru’ (K 219), *dać pulower* 1. ‘gnębić, dawać szkołę’, 2. ‘zbić’ (K 426), *iść na hinter* ‘iść na wagary’ (K 220), *iść na szpacirgang* ‘iść na spacer, spacerować’ (K 220); *mieć recht* ‘mieć rację’ (K 221); *ni besser* ‘źle, niedobrze’ (K 425), *być na hinterce* ‘być na wagarach’ (K 426); *złapać glika* ‘mieć powodzenie’ (K 426);
- b) jidysz, na przykład: *Hojch mit di pientys* ‘wysoko się ceni’ (K 428);
- c) ukraińskimi (polszczyzna zachodniej Ukrainy), na przykład: *didko go wie* ‘przekleństwo’ (K 322), *bih me* ‘zakłęcie, że mówi się prawdę’ (K 226); *brudno jak w kuczy* ‘brudno jak w chlewie’ (F 122); *chodzić jak czerepacha* ‘chodzić niezgrabnie, flegmatycznie’ (K 252); *hyniawa Maryśka* ‘człowiek mówiący przez nos’ (F 103);
- d) litewskimi (polszczyzna środkowej Litwy⁷), na przykład: *idź ty na rojsty* ‘daj mi spokój!’ (Rieger, Masojć, Rutkowska 2006: 79);
- e) rumuńskimi (polszczyzna Czerniowiec), na przykład: *kum se cade* ‘wybornie, jak należy’ (F 123); *waj dě miné* ‘okrzyk zgrozy, przestachu, rozpaczy’ (F 231).

Kryterium frekwencyjne. Według tego kryterium regionalizmem frazeologicznym jest ta jednostka spoza współczesnej polszczyzny, która w danym regionie wykazuje bardzo dużą frekwencję. O frekwencji frazeologizmów szczególnie trudno mówić, gdyż jednostki te częściej pojawiają się w polszczyźnie mówionej niż pisanej. Jak wiadomo, polszczyzna mówiona nadal jest słabo zbadana.

⁷ Osobne miejsce zajmują kalki z języka litewskiego obecne w polszczyźnie Wilna i okolic: *brzozowa kasza* ‘lanie, bicie’ – lit. *bėrzo kōšės duoti (gauti)*; *żałobny obiad* ‘stypa’ – lit. *gedulingi piētūs*; *trzymać mszo* ‘odprawiać mszę’ – lit. *laikyti mišiàs*; *wilka oko* ‘słabe światło’ – lit. *vilko akis* (Rieger, Masojć, Rutkowska 2006: 97).

5. Relacja regionalizmu frazeologicznego – frazeologia gwarowa

Stanisław Bąba i Anna Piotrowicz (1993), charakteryzując regionalizmy frazeologiczne Wielkopolski, zestawili je z frazeologią ogólnopolską i niemiecką. Ze względu na niedostatki materiałowe zrezygnowali z zestawienia omawianych jednostek z frazeologią gwarową. Warto jednak poświęcić nieco miejsca tego typu zależnościom. Sytuują się one na szerszym tle relacji gwary (kultury ludowej) i polszczyzny ogólnej (kultury miejskiej). Oczywiście, większy prestiż ma drugi z wymienionych kodów, dlatego też gwara ulega zanikowi. Do truizmów należy również stwierdzenie, że najszybciej wychodzą z użycia te wyrazy gwarowe, które nazywają dawne wiejskie realia. Najpierw stają się elementem słownictwa biernego, a następnie zupełnie zanikają. O tym, że funkcjonowały w gwarze, możemy się przekonać jedynie na podstawie dawniejszych zapisów etnograficznych i opracowań dialektologicznych. Okazuje się jednak, że jeżeli taki wyraz jest komponentem frazeologizmu, jego zanik następuje znacznie wolniej. Na przykład w gwarze świętokrzyskiej nie są już znane samodzielne leksemy *wasog* i *celuście*, ale zostały utrwalone w porównaniach: *duży jak wasog* i *czarny jak celuście*. Ich znaczenie zostało zredukowane do jednego semu, o czym przekonuje następujący test: na pytanie, co to jest *wasog* i co to są *celuście*, informatorzy odpowiadali: *to, co jest duże* i *to, co jest czarne*. W wypadku *celuści* wypowiedziano się nieco dokładniej – *celuście to piekło*. Oczywiście, w gwarze wyraz ten miał inne znaczenie – ‘część pieca chlebowego czarna od sadzy’, a ‘piekło’ to znaczenie nowe.

Powyższy test nasuwa skojarzenie z funkcjonalnym rozumieniem wyrazu gwarowego zaproponowanym przez Józefa Kaśia:

[...] wyraz gwarowy to jednostka leksykalna, w miejsce której użytkownik gwary w kontakcie z osobą posługującą się kodem niegwarowym stara się wprowadzić jednostkę z tego kodu niegwarowego (Kaś 1994: 15).

Socjolingwistyczne ujęcie gwarowości nie zawsze się sprawdza w wypadku frazeologii. Frazeologizmy ze względu na niesumaryczność znaczenia, przechodząc z kodu gwarowego do niegwarowego, w tym do polszczyzny regionalnej, często zachowują w swym składzie archaizmy i dialektyzmy. Gwarowość frazeologii w świadomości informatorów to zazwyczaj najbardziej rozpoznawalne cechy fonetyczne komponentów frazeologicznych (mazurzenie, pochylenie kontyuantów dawnych samogłosek długich, różna realizacja samogłosek nosowych itd.). Z tego względu właściwie każdy frazeologizm gwarowy po usunięciu wymienionych cech może awansować do jednostki używanej w kontaktach z osobą, która nie posługuje się gwarą, por.:

{ktosik} *nasrą* {komuś} w *ćapke* (gw. kiel.)⁸ – {ktoś} *narobi* {komuś} w *czapkę* (niegw.);

{ktosik} *kce dupe śkłem utrzyć* (gw. kiel.) – {ktoś} *chce tylek szkłem wytrzeć* (niegw.).

⁸ Podane przykłady zostały zanotowane w gwarze kieleckiej. Nie rozstrzygam – ze względu na niedostatek opracowań terenowych – o obecności tych jednostek w innych gwarach.

W powyższych przykładach wyrazy *dupa* i *nasrać*, choć są znane w polszczyźnie ogólnej, przy przechodzeniu frazeologizmu z gwary do kodu niegwarowego są wymieniane na mniej wulgarne. Ta zmiana jest podyktowana filtrem „grzecznościowym”, którym rozmówca sygnalizuje, że zdaje sobie sprawę z tego, jak mówić w sposób kulturalny.

6. Mikroregionalizmy frazeologiczne

Ważną rzeczą jest też stopień uświadomienia regionalizmów frazeologicznych. W większości przykładów rozmówca nie zdaje sobie sprawy z tego, że wykorzystywana przez niego jednostka nie należy do polszczyzny ogólnej. Są jednak również takie frazeologizmy, których użycie jest podyktowane ludycznością, dosadnością i rytmiką, a nierzadko też tym, że stanowią one sygnał przynależności do określonej społeczności. Ostatnia z wymienionych właściwości służy utrwalaniu mikroregionalizmów frazeologicznych. Jednostki te odnoszą się do realiów typowych dla małego obszaru, np. nazwisk i mikrotoponimów, por.:

{ktosik} wybiera się *{gdziesik}* jak *Lajbu do Bielin* (gw. Dębna) – *{ktoś}* wybiera się *{gdzieś}* jak *Lajbu do Bielin* (niegw.);

{ktosik} robi *{cosik}* jak *Gawerecki* (gw. Dębna) – *{ktoś}* robi *{coś}* jak *Gawerecki* (niegw.);

{ktosik} wybierze się *{gdziesik}* jak *Lukás ze krzcinami* (gw. Dębna) – *{ktoś}* wybierze się *{gdzieś}* jak *Lukasz ze chrzcinami* (niegw.);

{ktosik} wystoi się jak *Kasprowá suka* (gw. Dębna) – *{ktoś}* wystoi się jak *Kasprowa suka* (niegw.).

Powyższe frazeologizmy mają zasięg ograniczony do jednej wsi (Dębno w Górach Świętokrzyskich), są przy tym używane zarówno w gwarze tej wsi, jak i w języku inteligencji, która się z niej wywodzi. Zasięg niegwarowej realizacji tych pięciu jednostek jest więc bardzo ograniczony, co sprawia, że można w ich wypadku mówić o mikroregionalizmach. Jak się okazuje, przykłady tego typu często realizują schematy semantyczno-składniowe znane w polszczyźnie ogólnej, np.: *{ktoś}* wybiera się *{gdzieś}* jak *Lajbu do Bielin* (Dębno) – *{ktoś}* wybiera się *{gdzieś}* jak *sójka za morze* (ogpol.).

Uwagi końcowe

W obrębie regionalizmów frazeologicznych można wyróżnić pewne podklasy. Podstawową płaszczyzną podziału jest zasięg geograficzny. Niewątpliwie największy obszar zajmują regionalizmy *wyjść na dwór* – *wyjść na pole*. Węższy zakres mają regionalizmy frazeologiczne poszczególnych dzielnic Polski. Jeszcze węższy zasięg dotyczy ośrodków miejskich – prócz Warszawy i Krakowa również Łodzi, Katowic, Białegostoku, Gdańska, Lublina i Kielc. Najmniejszy obszar występowania dotyczy mikroregionalizmów. Na płaszczyznę geograficzną podziału regionalizmów nakłada

się ich pochodzenie. W większości są to jednostki wywodzące się z dialektów, ale istotnym ich źródłem jest również dawna polszczyzna.

Ustalenie zakresu i pochodzenia regionalizmów frazeologicznych wymaga korzystania z rejestrów frazeologii gwar polskich i polszczyzny historycznej, jak również skonsolidowania współpracy różnych ośrodków naukowych. Niestety nie dysponujemy ani jednym, ani drugim kompletnym rejestrem, a współpraca w zakresie dialektologii nie jest zadowalająca. Systematyczne badania regionalizmów frazeologicznych muszą więc być poprzedzone przede wszystkim przewyciężeniem wymienionych braków. Dopiero po etapie gromadzenia materiału może nastąpić etap szczegółowej analizy, który uchroni przed pochopnymi wnioskami. O tym, jak łatwo w tym względzie o pomyłkę, przekonuje różna kwalifikacja regionalizmów w słownikach współczesnej polszczyzny.

Literatura

- BĄBA S., 1985, *Mieć długie zęby na coś*, „Głos Wielkopolski” nr 173, s. 5.
- BĄBA S., PIOTROWICZ A., 1993, *Poznańska frazeologia regionalna*, [w:] M. Białoskórska, S. Kania (red.), *Synchroniczne i diachroniczne aspekty badań polszczyzny*, t. I, Szczecin, s. 111–122.
- F: K. Feleszko, *Bukowina moja miłość. Język polski na Bukowinie Karpackiej do 1945 roku*, t. 2: *Słownik*, Warszawa 2003.
- GRUCHMANOWA M., WALCZAK B. (red.), 1999, *Słownik gwary miejskiej Poznania*, Warszawa–Poznań.
- GRUCHMANOWA M., WITASZEK-SAMBORSKA M., ŻAK-ŚWIĘCICKA M., 1987, *Mowa mieszkańców Poznania*, Poznań.
- ISJP: M. Bańko (red.), *Inny słownik języka polskiego*, Warszawa 2000.
- KĄS J., 1994, *Interferencja leksykalna słownictwa gwarowego i ogólnopolskiego (na przykładzie gwar orawskich)*, Kraków.
- KĄS J., 2003, *Słownik gwary orawskiej*, Kraków.
- KRAWCZYK A., 1985, *Co wiemy o frazeologii gwarowej*, [w:] M. Basaj (red.), *Z problemów frazeologii polskiej i słowiańskiej*, t. III, Wrocław, s. 129–137.
- K: Z. Kurzowa, *Prace językoznawcze*, t. 1: *Polszczyzna Lwowa i kresów południowo-wschodnich do 1939 roku*, Kraków 2006.
- KURZOWA Z., 2006b, *Prace językoznawcze*, t. 2: *Język polski Wileńszczyzny i kresów północno-wschodnich XVI–XX wieku*, Kraków.
- LIBEREK J., 1986/1987, *O zwrocie nie urywać sobie rękawów. Przyczynek do dialektologii społecznej*, „Studia Polonistyczne” XIV/XV, s. 37–42.
- MSJP: E. Sobol (red.), *Mały słownik języka polskiego*, wyd. X, Warszawa 1993.
- NKPP: J. Krzyżanowski (red.), *Nowa księga przysłów i wyrażeń przysłowiowych polskich*, t. I–IV, Warszawa 1969–1978.
- NSPP: A. Markowski, *Nowy słownik poprawnej polszczyzny*, Warszawa 2004, wersja elektroniczna.
- PIOTROWICZ A., 1990, *Funkcje leksyki i frazeologii regionalnej we współczesnej prozie (na przykładzie twórczości pisarzy poznańskich)*, „Poradnik Językowy” nr 5, s. 337–346.
- PIOTROWICZ A., 1991, *Typy regionalizmów leksykalnych*, Poznań.

- PIOTROWICZ A., WITASZEK-SAMBORSKA M., 2003a, *Frazeologia regionalna w języku poznańskiej młodzieży*, [w:] Z. Krażyńska, Z. Zagórski (red.), *Poznańskie Spotkania Językoznawcze*, t. XI, Poznań, s. 89–95.
- PIOTROWICZ A., WITASZEK-SAMBORSKA M., 2003b, *Poznańskie słownictwo i frazeologia związane z komunikacją językową*, [w:] M. Białoskórska (red.), *Studia językoznawcze*, t. 2: *Synchroniczne i diachroniczne aspekty badań polszczyzny*, Szczecin, s. 245–252.
- PIOTROWSKA A., 2006, *Regionalizmy leksykalne w najnowszych słownikach języka polskiego*, „Prace Filologiczne” LI, s. 271–290.
- PRZĘCZEK S., 2008, *Problemy teoretyczne i metodologiczne w badaniach polszczyzny regionalnej*, [w:] Z. Cygal-Krupa (red.), *Współczesna polszczyzna. Stan – perspektywy – zagrożenia*, Kraków–Tarnów, s. 285–301.
- PSWP: H. Zgółkowa (red.), *Praktyczny słownik współczesnej polszczyzny*, Poznań 1994–2005.
- REMBISZEWSKA D. K., 2002, *Frazeologia potoczna Wysokiego Mazowieckiego*, „Prace Filologiczne” XLVII, s. 363–371.
- RIEGER J., MASOJC I., RUTKOWSKA K., 2006, *Słownictwo polszczyzny gwarowej na Litwie*, Warszawa.
- SFGD: M. Rak, *Słownik frazeologiczny gwary Dębna w Górach Świętokrzyskich*, Kraków 2005.
- SFJP: S. Skorupka, *Słownik frazeologiczny języka polskiego*, Warszawa 1967–1968.
- SIKORA K., 2005, *Kategoria mikroregionalizmów*, [w:] G. Szpila (red.), *Język trzeciego tysiąclecia III*, t. 1: *Tendencje rozwojowe współczesnej polszczyzny*, Kraków, s. 199–208.
- SJPSz: M. Szymczak (red.), *Słownik języka polskiego*, Warszawa 1978–1981, wersja elektroniczna, 2004.
- STIEBER Z., 1952, *Czerwony jak Łęczyca (z dziejów frazeologii regionalnej)*, „Prace Polonistyczne” X, s. 393–394.
- SWJP: B. Dunaj (red.), *Słownik współczesnego języka polskiego*, Warszawa 1996.
- USJP: S. Dubisz (red.), *Uniwersalny słownik języka polskiego*, Warszawa 2003, wersja elektroniczna, 2004.
- WALCZAK B., 1984, *Rośnie jak na młodziach*, „Wprost” nr 25, s. 22.
- WIECZORKIEWICZ B., 1966, *Słownik gwary warszawskiej XIX wieku*, Warszawa.

Skróty

- gw. – gwarowe
kiel. – kieleckie
lit. – litewskie
niegw. – niegwarowe
ogpol. – ogólnopolskie (wspólnie odmianowe)
pot. – potoczne
przestarz. – przestarzałe
reg. – regionalne

Phraseological regionalisms – a new approach

Summary

Phraseological regionalisms are a little-described part of vocabulary. The article specifies the problems facing researchers in this area: 1) we do not know the body of phraseological regionalisms nor how large it may be; 2) standard Polish dictionaries relatively rarely list phraseological regionalisms; 3) the relation between phraseological regionalisms and dialectal phraseology has not been precisely defined. Apart from terminological distinctions, the article specifies criteria of isolating phraseological regionalisms and their usefulness, and outlines relations between regionalisms and dialectal phraseology. Some remarks are also offered on phraseological microregionalisms. Final remarks include proposals for studying phraseological regionalisms.